

Landskap: *L. häne* Upptecknat av: *Annette Larsson*
 Härad: *Frosta* Adress: *Åsänge*
 Socken: *O. Åsänge* Berättat av:
 Uppteckningsår: *1941* Född år *i*

Om egna minnen och upplevelser.

Olika folktyper.

Deras liv och uppträde.

Vidskapelse och folkstro.

Minnen av råd och vidskapelse.

Minnen av särskilda människor.

Deras kunskaper och tro bland folket.

Sågner och historier.

Deras utbredning i folktron.

Viser och danser.

Ungdomsminnen av olika slag.

Ärskedar R. 8, 217

Valkning L. u. F. 38

p. 18-22.

De uppteckningar jag sänt är fagna mest av egen upplevelse.
De är som jag hört, och varit med om från barndomen. Här jag bor är
jag både född och uppväxt, här finns ju några gamla kvar, som
jag i bland frågar efter något som jag ej själv är säker om eller minns.
Här har ju alltid, åtminstone i min ungdom, varit små, enkla allmoges-
människor med gammaldags typ. Här var ju gott om små enkla torps-
stugor, och så för i tiden var här gott om vandrande folk som man hörde
mycket av. Far och mor tala ju om mycket från deras uppväxt och
sen de blev större. Många andra gamla tala om sitt liv. Jag har ju
i ett föregående tecknat upp namn på personer jag hämtat mycket
av, så de upprepar jag ej. För i tiden, för omkring 60 år sen var här inte
bebyggt, här nere var endast detta huset och Bromölla, järnvägen var inte
byggd. Jag minns hur de tala om allt övernaturligt som vändes vid ån.
Både mor, Bromöllavägen, och många som vändes här tala om gastabla
som kom id auen i drö id hajabäcken (vägen ett stycke över en grop som
leder till ån). Så såg de bäckhästen, en vit häst som följde aukanten,
den gick i allehjärret. Andra tala om sken som steg upp vid graver
och drog åstad. Särskilt glödda gjorde de mörkrädda.

Här var alltid så gott om luffare för i tiden som drog åt vägarne. Glötta fick ju alltid vara mycket ensamma, så vi var ofta ensamma, far var borta och sydde, mor på arbete. Då kom ju luffare i bland, vi kom in med en fart låste dörren och kom i en krok och gömde oss, i bland under sängen. Kom sådana in där som var glötta ensamma kua di sig till mat om där fanns. Men de som var våra mästa nöje, var de ju marknaden hälet stor marknaden. På den tiden dres ju ko och hästakrämmer i hela drefter i från ett marknad till de andra. När di kom från marknaden var di ju alltid fulla, då var ju brännvinet fritt. Di brände visst hemma också. Här ute var en gränd som vi glötta öppna för folk, den var ju om sommaren då kreaturen var ute. (Den har jag närmare besökt till arkivet)

Här var gott om kokrämmer, Nils Eliassen, Mården Lön, halde Isak, Jens Naslén Nils Olsen Bonary. Di hade alltid djäringerna med som ledde några kreatur. Så kunde di stanna med flocken och svara, o flabba. di kunde i bland bytta flera gånger mellan Hörby och hemmet. Den ene skulle mägla för den andre, så kallja di av flaskan, di skulle ta likör. I bland ble di evänner så fick djäringerna gå emellan. De var värre när hästakrämerna kom, di hörde som tattro. En kunde höra dem långt i väg som di skreg o svar.

Har var alltid gott om vandraande folk för i tiden. Di som hade handel, fattra, o.d. Di hade mycket bracksalveri med sig, fjäringerna beta för skövers sprädde och iva droddom. Vid marknader kom di mer än annars, di hade många mystiska saker med sig. Di hade arserik, på di ställe di logira lämna di sådant. Hästkrämmare hade alltid arserik som di gav hästar. För fick ju folk färdas åt vägarne med hästskjuts, eller gående. Då hämtades krämmare som drog i kring på marknaden, med gästgivarskjuts. Bönderna körde åt gästgivaren, de var på den tiden Ljungberg kört sådan skjuts. En gammal kunde tala om, han var med en gång och kördes skjuts, di skulle hämta krämmare från Sösdala marknad, hit till Hörby. När han kom till Sösdala hade di andre skjutsarna läst krämmarna, så han fick ett lass hevar som han skjutte till Hörby marknad. En annan händelse som alltid satte bryn i liv, var när kräjtane skulle istad på mötet, nästan näst den dag di kom. Här var gott om gamla soldater. Alltid var di fulla både när di for, och värst när di kom. Då kunde man höra dem långt innan di syntes. Di gjög allti Kung Karl den unge hjälte. En gång var där en so dem Lindadelt hade di fått in till riksdagsmannens, där la drängarne honom i mågelären i rölle nem genom byen.

Sen jag blev större så jag var borta på arbete så kom jag ju i beröring med många. Ett gammalt ställe som är beska i flera sammanhang var på n:an där gick jag på arbete i många år. De var riktig gammaldags dygr, med gamla seder. Han hade många vidskepliga seder som skulle följas. Om våren skulle sädden förrättas på viss dag, potatisen sättes när de var nä, sädes sås i ny. På Blasiusdages satte han järmsången i mjölköngen för inte dagen skulle bläsa av. Fabiansdagen skulle de drä överkes som skulle vara till gagnsväke för inte de skulle gå i de. De är så, att allt som jag beska är av egna upplevelser och minnen. Där var också flera gamla som vändes, särskilt under hösten. Då vi så i vagen, höststämman, då var en del manfolk och där var många gamla gubbar. Många var ju stillsamma, men de mäste flanseda, och tala om äventyr av olika slag. De gamla knäjtarna tala ju om lägerlivet, men alla de berättelserna har kommit till arkivet. I mjölkstajden, och när de pusta gick ju munnen i kapp. Många gubbar bytte fätkniva under tiden, i bland handla kor också. En dum präst som de gamla slätterkararna hade, de skulle fördärva liana för varandra. Om de hade ägg till varandra smög de sig till att med en kniv med mässingskaft, eller en mässingsknapp skryka av eggen, sen bet den inte.

Man av gubbarna tala om då di hörde Malmeräiser, stadsoreser.
De var ju för i tiden di hörde till Malmö med spannmål, även bark till
garverierna. Di hade hållplatser på flera ställe, di hade reda på alla bru
ända från Kristianstad till Malmö. Di tala om gedinge bru där va ett
bru, där höllt di i båtke, så hörde di ta di kom de skengastorn, o så
piggkerued. Dän som först kom in och fick avlastat den blev ju för-
stast full. Di hade alltid baklass med hem. Di skulle ta varer till
handlarna. Di som var kunniga i skeddorn kunde lägga hela sitt lass
på en annans häst. Den gamle handlaren här, han är död för många år
sen tala om han var med en gång och skulle ha varer hem. Han hade en
stor kraftig häst, de var en annans häst han körd, så Per Dals hade bara
ett litet ög han la hästa lassad på handlarens häst. Den hästen hade
när störst imman di kom hem, men Per Dals gick som ingenting. Larsen
var lika stora att se till. Di tala även om de värsta var di di skulle
genom Lund, hur di sles må lämna studenter. Di sa, di mötte dom udanem
läm sin föllde di dom de skengastorn. Mera i Sallerup var pär kals näls
o en som di kalle glasmästaren som hörde till till Malmö, de var två som
alltid var fulla och galne. Di låg alltid i strid med studenterna.

När di skulle genom stan, så di, den ene sto på knä framme i vagnen
så dog di ene hamnen av. Den hade han o slog med, de värsta han kunde
till båda sidor. Så satte den andre full fart, så gick de genom stan.
De var alltid på hals näli som körde, glasmästaren som mjöla ner skulder.
En annan gång när di kom, hade di innan di kom så nära så skuldererna
mötte dem, bundit ett träd på tvärs på vagnen frammanför hjulen.
Så satte di fart genom stan, på så sätt plöa di vägen.
Här är Sven Jönsson nu 87 år, han var alltid med vid sköldern, och träskan. Han
hade ju många skämtsamma historier, men de var mest kärleks historier,
förenade med osedlighet. Men han berättar till om, på den tiden di hade hus-
förhör, så men di äldre var inne i skugan och var i fästelsen, samlades
ungdomen ute i ett som han sa, härbergshus. Där, sa han, dansa vi och hade
roligt, så fick en stå väkt så inte prästen kom ut. Där var ju historier som
vi hörs upp på, sa han, å sad tven å tven. Men när då nån ramla när
to där ett lön, då kom prästen ut, men då va vi berika å sad haur i sin krog
så tala han om när di gick i skolan, skolemästaren va lag de å skan.
Täerna hade skengtröjer och pojkarne skengvästa, han sa, de gadra
på skenged när han så, men de kändes inte igenom.

En annan person som jag var mycket i lag med i arbete både under höst och potatispluckning, var Anders Järskan (gem. kallad) Jag har ju beskr. henne något. Hon tala ju till om sin besnad. Hon hade med all skön ötyg att göra hennes egna ord återges. (Hon var från Sallerup.) Ja gick inte i skolan mer en ett lida grann, vi hade en skolmästare som allti brukade å se på oss i bänkan. naur vi rekna (räkna) så ja vi föres hållt hon öjn näve före å öjn lag. Men vi torer ju inte si nåd, vi trodde de skulle så va. Sin gick ja å läste hos Bergdal, å de va så saktans litt, så haur gang ja sin ha sett nom, betar ja så rädd så ja reser de hänger i me. Ja ska si engan ja hade gaud å läst hade ja läst med i övernaturlitt, å läst i såddna böger. Sin ja då ble stärke lärde ja så ja henne fri ma sät. Hon tala om egentligen mer än hon kunde. Hon hade en massa bräte som hon gav folk in. Många blev ju sjuka. Många föres vändes till henne, många för att bli gifta, men många hjälpte hon i kristiska fall. Många drastiska fall har hon utfört. Hon sa ofta, hade ja inte gjort au nå ed hade ja hatt skuan full au glött. De är kanske inte av betydelse att närmare beskr. de saker hon hade till hjälp, eller att vad hon bedrev, de var ju egentligen omfattande.

På den tiden vi var på torvmessen skar för var där ett liv så de hördes långt i väg, hälsat när där var flera lag på en gång. Bland figurer som var med var smekbajnden. Han var från Benary, de siste åren kunde han inte mycket göra, men var med för skämtet skull. Han kunde bra spela dragspel så när han inte hade annat att göra tog han spelet och gick till ställen. I Benary var di vanda vid honom, så länge han kunde gå i kring så di sakna honom annars. Han sa alltid folk maura bara bra å fåu tid läj i så spela han Hans mötters velt, Hallgräjs pålska, rämpedarra. Sen sto han en tign efter en an. Så länge han kunde bytte han blocker, spel och fülleknivar. Han brukade handla daver med småpojker.

När han om vinderkvällarne var i väg med spelet skulle han lära föser spela gulke Moak. Var han kom fick han ju något. Han brukade säga, får i sin maur en vad hos föser feck en en skulla brö å tid oot må se hem å di sa välkommen igen män nu vill di hälsat ha pränga de.

En gång bytte han bort en fädmö för en l. brännvin. Han sa, de var bättre med brännvinet, bara han räcker näven ud om dören feck han fajnen full av freuntimmar. Han var något halt, han sa de feck han en gång näuchan i Fulltofta fallt pau nom. (hemme näd på Fulltofta)

På den tiden di bykte, då man var med om stora tvätter, di körde till än med hela lass tvätt, kunde de hända i bland flere tvätterser var där på en gång. Då fick man höra mycket vidskeplighet om vattnet. När de var tilligt på våren ansågs inte vattnet vara fri från onda makter. De var ju tillt di kunde bli sjuka efter en tvätt vid än, då hade di stått där bäckhästen kommit, eller älven. Här var ju alltid gott om fjäringar som hade vidskeplighet med i allt, därav minns jag ju deras resonerande.

Men att besöka alla sådana, eller andra som jag varit i arbetslag med, och hört allt av, är omöjligt. Men alla historier som jag besökt har jag tagit av egen upplevelse, och som jag minns från allmogens som jag varit i kontakt med. Där som man fick höra, och erfara många typiska levnadsöden var på bederna. Där kom man ju under alla åren i beröring med hundratals människor. Många kunde tala om sjukdom och elände av olika slag, men så di så kom där en vandrarnes människa å vände me på rau. Här var många som gick åt vägarne med någon handel, men samtidigt förmedlade ärenden från folk till beboke, så fick di råd som di skulle bära tillbaka. På så sätt kom mycket vidskeplighet ut bland allmogens. Många av folket hade roliga historier att berätta, men de är ju inga som jag tror är av betydelse.

Sågner, och historier berättades nästan mera av enstaka personer som kom eller man var i lag med på mindre arbetsplatser. Gamla berättade om att på Benarps hall höll prästinga till för i tiden. Di ville prästa där skulle ha funnits men di bleivit oroad och drevet åt Linderödsåsen. Men di fela till om när kyrkan byggdes var de bestämt den skulle varit i Benarps, där var sken hört dit men om natten hade jättar och troll fört bort den till den plats där nu kyrkan är. Likaså vid Södergård i Häjerna skulle en gång varit vallgrav, så i ofredstider många omkommit, därför syndes alltid sken där som drog åt kyrkstigen mot Benarps. På Ålmeläcke skulle många varit begravna, då mörkrets härjade. De har ju alltid varit många tydingar om di skenen.

I Benarps är även en källa, Magnhilds källa, en sägn berättar att en from kvinna bleivit dödad där, och då sprungit upp en källa. Men sägen drogde ju att i ofredstider di stupat i vallgravar och ej bleivit jordade de var di som vandrade åt kyrkstigen andra, att de var landomätare som gick och mätte.

Flär var ju även di som nyttja sådana sägner med ett skrämma folk.

Som ex. Ålmelänten drog ju till rent i överdrift, var di då rädda blev de rent illa. Sen grina ju han, de var hans nöje om han kunde få folk att tro en historia. Samma med Andersjärskan om hon fick veta att de hennes skrek.

Lkräddare och skomakare som drog i kring förmedlade mycket från by till by.
 Far hade ju varit skomakare, han var från Oby, han tala om där uppe var för
 omkr. 90 år sen en trollplocka som kallades Kälesissan, ^{den onda tog honom} (den tog den onda.) Han
 stot upp henne i en krattbänke, där fästa han med henne till endast sterna-
 na var kvar. Han tala om när han som pojke gick ärendet för folk till en troll-
 gulbbe i småländska gränsen, (Anders Hansson) de var en konstig typ så far, en gång
 kromedjävlingen skulle ta honom körde di in i en sädesåker, blev inte varse för än
 di kört ner all säden. Di mätte släppta gulben. De va signorier som han hade för
 sig. Av gamla visor som sjöngs tala gamla om för omkr. 90 år sen var här en visa
 om Silbodelsprästen som di sjöng. De var ju en präst som hade lagt gift i
 nattvardsvinet, så många dö. Di skulle även haft prästens fotografi på
 parknaden i Flörby jämför visan. Men de blev förbjudet till sist.
 Vid byfestugerna var de mest kärleksvisor, som sjöngs, O Susanna, jag har
 glömt en del, men när minns jag. En jägare gick att jaga, samt kämpen Grisen-
berg minns jag särskilt. De var de mästa lekar som förekom.
 Om vinterkvällarna när di satt inne var de ju mest spökehistorier som
 dreges fram. Jättar och troll skrämmen, nättaramnen som tyg se de
 hus naur de ble löst. Håssackarran, som va gamla kare som inte va jätta ä
 sad i mäsena ä skreg.

Vid sådana kvällar, oppisittkvällar, då di hårda eller spunna, var där
alltid gamla som drog fram med historier, hästspökhistorier.
De var alltid i ranner, skogar, vattendrag som sådant rörde sig.
Mor tala om en vandrare som gick å gick, de var sent, han kunde inte
finna något hus. Men så till sist syntes ett ljus, så gick han in och fråga
om han fick låna hus. Han satt vid en spinnrock, ja, de fick han, när han
så kom till att se henne på ryggen var hon i hålig som ett bakdrag. Han så,
han kunde lägga sig i sängen, men när han satte sig i den satte han sig
i ett allehjärr. Så förstod han de var i ett skövsnuemäste han kommit.
Gamla tala även om di sett skövsnuan trötta vid bäcken, hon hade trött
ute som var så skinnande vit. Gamle prästebarnen, Nils Nilsson prästod
alltid han sett skövsnuan i skogen mellan Sjöunge och Håinge. Han så,
hon grina så de hördes i hela skogen. Hur de var gick alltid folk vilse
där. Jag har själv gått vilse där i den skogen, hade när inte kommit rätt.
Di tala även om pojkar som kommit i beröring med skövsnuan, de varit
förr så granna, men pojkarne har blivit konstiga. Skövsnuan har
kommit om kvällarne och kallat, så har di mest följa med. I Ekeröd var
Pär Järdes deras pojke prästod di skövsnuan fördärvat på så sätt.

Sådana historier, jämte kvacksalveri spela stor betydelse uti i byggena.
Folk trodde ju mycket på vidskeelse, läkare anlätades ju sällan.
I fråga om sjukdoms botande så har jag sett på åtskilligt, och andra som sett
och varit med om har berättat. Skäver botades med att taga barnet genom
en springa i ett dräd, de skulle vara i hopväset uppe och nere vid. Taga barnet
kring en likkista, när ett lik var i, eller taga dem genom en likekrans.
Låna jord från kyrkogården som den sjuke skulle sova på, eller låna ett ben
som de blöste genom. Anderspärkan hade ben som hon tagit på kyrkogården
hon hade även en hockalle som hon tagit från kyrkogården. Den såg jag hos
henne, där var hål i den, hon hade den när kyrklingar föddes. Så snart de kom
ur ägget lät hon dem krypa genom hockallen, för att inte höken skulle se ta
dem. En gammal berättelse, hans mor hade lånat ett ben på kyrkogården på vissa
dagar för att bota nåt med. Hon hade lagt de i bordshådan för de skulle vara
i förvar, men hon kom inte i väg med de om kvällen som tiden var som hon lånat
de. Där var ett sådant väsen om natten, så de var hemskt, den döde kom för att
kräva benet. De brukade låna jord, eller tugga och lägga i sängen till en som
låg på de yttersta för att den skulle dö lättare. De som de trodde gick i jen
strödde de krut i kistan, satte cymboler, strödde krut kring huset, satte dyvel-
skrek i skamtana.

x Anders järskan brukade alltid befälla folk, då di skar sig eller gjorde sig illa, så blodflöde uppstod, att di skulle binda om de föremålet som di skadat sig av, och inte om såret. Bara bengen, frest om ylsen, eller kniven, så stannar blodet av se sål. Här var även di som stände blo, stanna blodflöde, den besvärjelseformeln har jag i ett föregående sänt arkivet. Desamma med en besvärjelseformel som gruvegåbbon använde vid botande av värk. Alla di som jag vet hade ildskerpelse till sitt arbete och som jag har varit i beröring med har jag upptecknat i ett föregående, så de finns ju. Alla de ildskerpiga råd som brukades för, kan inte uppräknas de var i massor. Di jag upptecknar har med fukta förekommit. Gräva ner linne under trappstenen, eller kasta i gravar, sen där var skrivt i dem eller signat. Gamla bökkaresjäringen brukade mäta för gula sjukkan, de är också bekanta ullsaren bring folk som var komna i före vid något i vinden och så bort. Bökkaren brukade äderlåta folk, men de var ju ett något tillgrepp, att låta en gubbe slå hårt på en äder. Men här fanns di som lät honom göra de. Men hur han stanna blodet vet jag ej, om han hade någon formel till de. Här var en prä Timan de e bara några år sen som brukade äderlåta. Han äderlät sin far, men kunde inte stanna blodflödet utan han dog.

Shenken, som verkade på 1800-talet, var ju känd överallt i Södra Sverige som
drullkunnig. Han var mycket anlitad för tandvärk. De medel han anv. var dels
att han kom med ett spik som di skulle sticka i tanden så där kom blod på
spiken. Så hade han kanske någon formel han läste, men han gick ut och slog
spiken i ett träd. Där var skog utanför. Den som räddade om skogen har sagt
där var så överfullt av spika i träden. Han var vanförr och såg fruktansvärd
fult ut. Han är död för 40 år sen. Ett annat medel som han anv. och som verkade
nästan säkrare. De var ju mest yngre fruntimmer som kom dit med tandvärk.
Alla som kom dit skulle di in i ett särskilt kyffe. Kom då ett fruntimmer,
vildtog han den, di blev ju så förskräckt så tandvärken släppte.
Ett sorts ingrepp som di hade, de var mest till barn eller yngre. När man
hade huvudvärk eller var dålig, drog de en klack tjäring. Hjässan var nerfallen.
Då skulle hon ta upp hjässan, de ingreppet har jag själv som barn känt på.
På själva hjässan tog di fatt om ett knippe hår, så med ett raskest nyck
uppat skulle di lyfta upp hjässan. De var rysligt för en stor att hålla till,
och tro di en glött, de kändes ju som halva huvudet drogs upp.
Ett annat liknande, di anlita sådana som mördat någon, och fick blod av den
som di gav glött. Den di sökte sticka hål på sig och krama ut blod.

De har alltid varit ett bruk med att sjunga staffan. För i tiden red di kring, gård från gård, och sjöng staffansvisa, men nu går di. Här i Äspinge får di inte så mycket traktering som för. Men upps i Timan och Svensköp följer di den gamla seden som varit för långt tillbaka. Di rider, så ställer di hästerna i rad med huvuden vända mot frösten, så sjunger di. Di samlar prängar, sen gör di gille. Den seden var för i tiden, även lata maj, där i Svensköp. Di gick i kring och sjöng maj i by, de var ungdomen, så fick di ägg, även pringar. Sen gjordes di gille, pojkarne fick äggkudd, di höjdes kaffe och kakor för prängarne, så hade di dans. Viser som di sjöng annars, när som helst var viser som presidialhalare hade på marknader, och även drog i kring med. När di gick till dans, eller annars också när di gick till arbete, så var det trallar, marscher som di hörde av di gamle knäjtarna. Smekbjörden hade många konstiga trallar, och underliga låtar. Jag kan minns som barn den gamla böckarebjörden kunde bra sjunga, hon hade en trall som hon kalla den sju färdöblada trallen. Men jag har ju aldrig haft sängrikt, jag kan inte beskr. Men jag minns så väl när hon tralla den. Så var där en dans som di kalla Sissa böckarens vals, den gick lätt, den har jag dansat många gånger. Jag känner igen den i radio (gam dansmusik).

Th. Upplnatts Sonsson
Frasta h'd Ber. Dens.
Ö. Åspinge
1941

ACC. N:R. M. 7410:17.

17

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Den första julgranen jag såg, då var jag bara liten. De var i bromölla, men där var ju liten plats, så vi bara fick titta på den. För i tiden då ungdomen hade julagilla, enligt de gamlas berättelse, så gick de i kring i gårdarne där som var ungdom. Men de var mest prunktekar som lekedes, de gick julaspiöke, även dansa jullekar. Där deltog även gifta, på de ställen där de var. Senare hade de en gammal speleman, smekbjörnen spela ju på sådana tillställningar.

På den tiden de skräddare, och skomakare drog i kring som gesäller, då förde de många seder från härad till härad. De var ju alltid med på tillställningar som ungdomen ställde till. De som då var livliga, och även något musikaliska, kom med många nya lekar. Sen de hade gemensam gillesstuga, hydd, hade de alltid speleman, då dansades polka, masurka, vals, kadriji, fria val, galopp. Valsborgseldar är ett bruk som alltid varit.

En gammal tale om då han var pojke, alltså för 75 år sen, om midssommar tog en dräske, skär överläst av band husschaur över, alltså en dräskofärla så gjorde han en sträke. Så spela han på den, de andre sjöng dansstycke. På de sättet hade de roligt.

En person som jag gått förbi i fråga om bota ben-skader ben bedare, han levde på 1800 talet han bota benbrott, bota värk och brämper med smörjelse, och behandling med örtmedicin men var inte förtigubbe.

ACC. N:R

M 7410

18-22.

Landskap:

Skåne

Upptecknat av:

Annette Lönsson

Härad:

Frosta

Adress:

Åsinge

Socken:

Ö. Åsinge

Berättat av:

Uppteckningsår:

1941

Född år

i

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

L. U. F. 38

Beredning av vadmål

Träkning och vattkning

Annan behandling av tyg.

Vattkning av stikat.

Vattkebrädans utseende.

Skriv endast på denna sida!

Tillverkning av vadmal var förr i tiden ett krävande arbete. Jag minns själv som liten då de vävde stamgrovarken, vadmal, och kläder, de var ju de finaste. Men åtminstone på de sista 75 åren har de skickat tyget till färgarna för beredning. På den tiden då bönderna körde stadsresor, då de på hösten körde till Malmö med säd, tog de tyget med till Lund, till Borås, där var många som lät bereda tyget. Sen blev här färgare i Hårby, så hemma de tyget dit. De tyg som skulle klädesberedas vävdes vitt, ofärgad ull. De skulle ju vara hetylla. Vadmal var tjockare än kläder. Till vadmal hade något grovare till varp, men de var ju alltid enkelt. Varpen fick svankas. Di kokte lunn rågmjölsvälling som med en borste ströks på garnet i väven. Di kunde även doppa garnstycken i svanken, men då fick de gaisas innan di kunde harva de. Svankningen skulle ju vara för att de enkla garnet skulle hålla. På så sätt kom där ju klister i tyget. Di hade alltid tyget brett, de krympde ju i höjd i beredningen, och så betala di ju för alnen så skulle di ha de brett. Till vadmal och stamgrovarken hade di grovare garn, de skulle vara tjockare. Till riktigt grovt togs de dubbelt till inslag.

De tyg som skulle klädesberedas drar jag ej färgarna tvätta, di skulle ju färga de, så klädet gick nog av i färgen. Annars skulle de i hett så de krympte. Sen skulle de vattkas så där blev lugg, sen skulle de överskäras och pressas. Men di vände tyg till karekloar som di lät sugga. De var färgat garn som de vändes av. Di hade de hos färgaren, de skulle i hett, sen undergick de mån vattkning, sen suggades de, de var s. k. imning. De var ju ofta di vände tyg som di själva beredde, men de blev inget fint tyg. Di färga garnet själv i allt möjligt, eller blanda svart och vitt ull, eller uppkar de i färgen, eller i vattmet som di tvätta tyget i var ättika, för färgen skulle hålla. Tyget fick i varmt så de krymte, ville di då ha de riktigt mjukt, med lugg, vattka di på en vattkebräda, vattkeflage. De skulle vattkas men de var i de varma vattmet. När de då var halvtorrt adräcktes de, med en stri borste borstades åt ett håll, längs åt tyget så blev luggen slät. Så rullades de om ett rölle trä, (stälthylsat runt dräd, tillh. handmangel) så med hännträäd, (som tillh. handmangeln) slogs på tyget. På de sättet arbetar di tyget, di lät rullen rulla åt bordet, men di tryckte på hännträät. Sen lät di tyget vara om rullen åtminstone ett dygn. De var en gammal enkel beredning av tyg. Till funktioners kläder blev de bra.

De var ju på den tiden inga manglar fanns bland allmogem.
Så här kom manglar, brukades de ofta att när de vävt vardagsdyg de då
först stänket de bra, sen manglat de. Numera, och en tid tillbaka har de
ju trimmat gern till varje, så de har ingen svårighet. Riktigt vätpressa dyg
är en sed som allmogem fått efter skräddare. Då doppas de ett skynke i
varmt vatten som de breder över dyget, sen stryker de med ett riktigt hett
pressjärn. De är en sed som är efter gamla skräddare.
Men många ville ju ha den glansiga ytan, då gick de inte att komma
med hett, i all synnerhet vätt, då gick den glansen bort. De var endast
färgarne som kunde glanspressa.
Valkning kunde ske av dyg i öfrigt också. De värda mycket dyg till under
kläder, som undertröjor. För att få de mjukt tvättades de och gnoddas på
vallkekrädan. De blev ej mjukt något dyg utan i varmt vatten eller ånga.
Även andra plagg som var styva och hårda tvättades i varmt vatten eller
lut och vallkades på vallkekrädan. De blev då mjukare och behagligare.
Om våren när de lykte brukades med valkning i samman med byken.
I liden, efter byken skulle allt ylle som stickats eller annat dyg som
tvättats, vallkas i liden. Sen sköttjäs. Där var i bland mycket sådant.

Allt sticket skulle vullkas, och tvättas. Tvättning och vullkning skedde i hop. När di stikade dröjer, strumper, vantar, mudlar med sticker blev de hårt. Sen här blev stickmaskiner stikade di även kalsonger, ylleliv, västar. De som var av vitt garn skulle tvättas i lut tills de blev vitt, men grått, eller annat mörkt tvättades ju inte i så skarp, färgen skulle bibehållas. De var medvändig med tvättning, de var ju smort, i blann var inte utten tvättad heller.

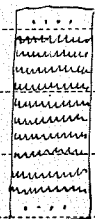
Så var ju ett bruk, när di hårda, så strök di över hårderna, på utten, var gång di lagt i ull, med en fläskbit eller annat smort. (bomolja)

För att de skulle gå lättare att hårda. På så sätt fick de stikade tvättas. Garn till tyg fick, om de var noga, tvättas, annars fick tyget tvättas. Di tvätta, och vullka sådana stora julagg som underkläder, när di hade tvätt. Om di bara hade ett par vantar, eller strumper, så tvättade di och vullka dem annars. De berodde ju om di behövde använda de. Di skulle vullka till tyget, de stikade, blev riktigt mjukt och luggigt. Var inte utten ordentligt tvättad, eller di hade smort när di hårda, vata där mög av när en vullka så fläre om lav ble svart. Så de var bäst när di hade tyget, så där var gott om lut.

Här är en och annan gammal ännu som följia den gamla seden, di ska
 valla de stikades. De är av ullgarn som di själva har låtit spinna, och
 stikka. Man behandlig får de stikade ha, så de blir mjukt. Men av
 köpt garn som stikas brukas numera vätpressas, de blir lika mjuk som
 vullkning. Här har funnits en gammal vullkebräda, men den blev till
 sist rent förmulten så den smulas bort av sig själv. Den var mycket
 över 100 år. Vid ena ändan stod årtal, jag minns ej så noga årtalet.

Den var omkring en och en halv aln lång, kanske väl de, så var den styft
 en halv aln bred. Den var nog en tre tum djök. Vi båda ändar var en
 bit slät, som årtal och behöver stod på. Den var refflad² överallt
 som en tvättbräda, men djupare refflar. Di var säkert ett tum djupa,
 di var grova i refflerna, inte så klina som tvättbräden.³

Själva refflerna var rätt rundade, annars tog di för hårt i byg, särskilt sticket
 i de fall di inte hade vullkebräda, och skulle valla skumper eller

min

ventar, valla di på en korg. (nigrokorg)

Refflerna var inte så tätt, di var rundade nere i och så,

där samtades alltid vullkefläck.

1. 3. 4. 5. 6.